

DISSERTATIO ACADEMICA,
DE
ACTIONE ORATORIA,

QUAM
CONS. AMPL. FACULT. PHIL. IN REG. ACAD. ABOENSI,

PRÆSIDE
M. HENRICO GABRIELE PORTHAN,
Eloqu. Prof. R. & O.

Publico examini

Pro GRADU

offert

ZACHARIAS CYGNÆUS,
Wiburgensis.

In AUDITORIO MAJORI Die XXII Junii
An. MDCCLXXXIV.

H. A. M. S.

ABOÆ,

Impressa apud Viduam Reg. Acad. Typogr. J. C. FRENCKEL:

VIRO

Admodum Reverendo atque Præclarissimo,

D: NO M. ZACHARIÆ CYGNÆO,

Ecclesiarum quæ in *Lovisa, Pyttis & Elimâ* DEO colliguntur Pastori
& Præposito meritissimo, Scholæ Trivialis Lovisanæ Inspectori accura-
tissimo, Societatis Pro Fide & Christianismo Membro,

PARENTI OPTIMO,

Pagellas hæc, in tesseram pietatis gratissimæ, sensusque
beneficiorum, vere Paterno animo liberaliter sibi exhibi-
torum, ex imo pectore exæstuantis, cum ardentissimo o-
mnigenæ perpetuæque felicitatis voto, venerabundus con-
secrat

OPTIMI PARENTIS

Filius obedientissimus
ZACH. CYGNÆUS,

§. I.

Duplici, *Actionis* vocabulum, significatione sumi potest; latiori usurpatum, omnem complectitur Pronunciationis facultatem, angustiori ad corporis fere motum, ac vultus gestuumque in dicente scitam moderationem refertur (a), non auribus, sed oculis, judicandam. Cui posteriori vocis significatui, in his pagellis, inhærebimus. Utramque artem in summis olim Oratoris præsiidiis atque laudibus habitam fuisse, nisi harum litterarum plane rudis, nescire potest nemo. Hac DEMOSTHENEM, hac CICERONEM, omnesque veteris ævi eloquentes valuisse plurimum, vel hujus scripta non uno loco testantur (b). Nostris vero temporibus, non modo nullo fere jam in usu esse deprehenditur, spreta plane a plerisque atque contempta, sed ab ipsis quoque artis Magistris non magnopere aut commen-

A

datur

(a) Cfr. QUINCTILIANUS *Instit. Orat.* L. XI. c. 3. initio. Definitionem *Gestus* latiori sensu adhibiti egregiam tradit CICERO de *Nat. Deorum* L. II. c. 12. Verba ejus hæc sunt: *Gestus est in corporis vel totius vel partium ejus quodam motu & conformatione temporaria, affectionibus animi vel veris, vel quas fingere volunt, accommodata, easque exprimens.*

(b) *De Oratore* L. III. c. 56. Etc. Cfr. FABIVS I. c.

datur, aut curatur (c). Quod quam inconsultum sit, non rei tantum ipsius diligentior facile docet consideratio, sed experientia quoque abunde admonet: insulsa admodum, absurda & deformi actione plerosque Oratores nostros audientium offendere aures, oculos atque animos, demonstrans. Cui turpissimo malo mēderi aliter non licet, quam ut praecepta recte beneque pronuntiandi & agendi, e veterum maxime, qui in hac arte excelluerunt, libris repetita, tironibus indetidem accurate proponantur diligenterque inculcentur, vitia imprimis graviora & vulgaria sollicitè reprehendantur & submoveantur, studiosique eloquentiae adolescentes ad meliorem formam atque morem, vocem suam, motum, gestusque instituere & conformare rite doceantur. Quae causa fuit, cur hanc rem persequi, meo simul usui consulens, constituerem; occupataque jam ab alio alterius partis, quae de scita *vocis* conformatione agit, tractatione (d), alteram, quae arctiori sensu *Actionis* venit nomine, paucis his pagellis adumbrare aggrederer.

§. II.

Vim, utilitatem, imo necessitatem hujus facultatis in Oratore demonstrare, qui persuasionem gignere,

(c) Omisit plane in suis *Initiis Rhetoricis* totam de Pronunciatione doctrinam, S. V. ERNESTI.

(d) Vid. Diss. utraque Praecl. D. ni Con-Rect. M. CAR. GUST. ARGILLANDRI de *Pronunciatione Oratoria*, non ita pridem ad hanc Academiam edita.

re, adeoque artis suæ finem attingere velit, supervacaneum quidem, post tot imprimis tamque luculenta veterum testimonia & gravissimas asseverationes, videri queat; sed quod parum tamen magnifice plurimos audias de eadem sentire, qui nec ut eandem sibi comparent, multum elaborant, quodque ad naturam ejus & veram rationem intelligendam hæc opera simul pertineat: paucis illam attingemus. Arctissima quæ animum hominis corpusque intercedit conjunctio, hanc primum habet vim, ut vividiores efficacioresque animi sensus motusque in corpore mox sese prodant spectandosque præbeant; cui spectaculo adfveti, domesticaque etiam in se ipsis hanc rem edocti experientia, de mente, sensu & affectu cujusque, ex his externis in corpore expressis signis constanter exacteque judicare, homines didicerunt. Quæ ubi non animadvertunt, neque respondentibus iisdem sensibus motibusque affici dicentis mentem existimant; quare neque ei fidem facile adhibere, neque obsequi dictis ejus propense possunt. Idque perpetua naturæ lege ita facere docentur. In his autem signis scite proferendis, quæ *naturalis* cujusdam *linguæ* nomine, non incommode appellantur, laus egregiæ actionis maxime elucet; cujus itaque hinc summum pretium atque necessitas apertissime patescit. Præclare CICERO: *Omnis, inquit, motus animi suum quendam a natura habet vultum & sonum & gestum; totumque corpus hominis, & ejus omnis vultus omnesque voces, ut nervi in fidibus, ita sonat ut a motu animi quæquæ sunt pulsæ.* ---

Hi sunt actori, ut pictori, expositi ad variandum colores. Atque in iis omnibus, quæ sunt actionis, inest quædam vis a natura data: quare etiam hæc imperiti, hæc vulgus, hæc denique barbari maxime commoventur. Verba enim æminem movent, nisi eum qui ejusdem linguæ societate conjunctus est; sententiæque sæpe acutæ non acutorum hominum sensus prætervolant: Actio quæ præ se motum animi fert, omnes movet: iisdem enim omnium animi motibus concitantur, & eos iisdem notis & in aliis agnoscunt, & in se ipsi indicant (e). Deinde pervulgatum est, atque ab omnibus qui de arte dicendi præceperunt, & monitum & demonstratum, ab affectuum auxilio callidaque eorum tractatione, spem persuadendi & vincendi præcipuam pendere. Præterquam vero quod his natura suum cuique vultum, motum, gestumque corporis addidit, e quo facile dignoscantur, quoque deficiente, vel osecitantia vel simulatio dicentis sese manifesto prodit, magna etiam pars efficaciam quam in auditoribus incendendis ac permovendis exercent, e vi sympathiæ existit, quæ inter mentes hominum intercedere deprehenditur, easdemque mutuo quasi igne inflammare. Hæc autem, nonnisi ex vehementiore commotione alterius animi, externo sensu percepta, adeoque voce, vultu gestuque (h. e. actione) vere & vivide expressa, nasci non potest.

(e) L. c. C. 57 & 59. Adde FABIIUM I. c. & doctissimam disputationem Illustr. HOME, *Elements of Criticism*, Vol. II, Ch. XV.

test. (f). Quæ vel sola res docere valet, quam ingentis necessitatis hæc sit in Oratore facultas; curque nostris igitur temporibus, cum omnis fere hæc jam intercidit, tantam vim eloquentia exercere nequeat, quantum olim demonstravit, cum potentissimo hoc adjuvaretur subsidio. Lectionem recitare videtur, ut pueri in scholis solent, ab aliis sibi subministratam, (quo memoriæ felicitatem demonstret), qui actionis veritate neglecta orationem declamat; quam æque frigide, incuriose & oscitanter concio audit, ac illam orator profert. (g) Qui vim singularem a natura & obtu-

(f) *Passion, strictly speaking, is not an object of external sense: but its external signs are.* HOME l. c. Cfr. Diss. Cl. M. JOS. HOECKERT de *Sympathia Animor. Humanor.* Part. Post. A:o 1780. hic editæ §. XI. XII. XIII.

(g) Pertinent huc quæ apud *Spectatorem Anglum* aliubi dicta occurrunt: *It is certain, that proper gestures and vehement exertions of the voice, cannot be too much studied by a publick Orator. The are a kind of Comment to what he utters, and enforce every thing, he says, with weak hearers, better then the strongest argument he kan make use of. The keep the audience awake; and fix their attention to what is delivered to them, at the same time that the shew the speaker is in earnest, and affected himself with what he so passionately recommends to others.* T. IV, N. 407. Addantur verba Cel. BATTEUX: "Il n'y a pas une seule passion, pas un mouvement, qui n'ait son geste & son ton particulier, sa modulation, ses degrés de gestes & des tons - - &, ce qui doit encore plus effrayer ceux qui parlent en public, c'est qu'il n'y a pas un Auditeur, s'il est homme, qui ne soit en etat de saisir cette expression, & d'en sentir

tui oculorum, & varietati vultus, & gestuum aptæ conformationi tributam (ut est universe sensuum in nos imperium vehemens, naturæ & consuetudinis vim conjungens,) stulte respuit, (h) cujus vultus gestusque pla-

la justesse. C'est même sur cette facilité de l'auditeur qu'est fondée l'énergie de l'action. Il y a entre l'Orateur & lui une sympathie, une proportion naturelle, qui fait que l'un saisit vivement & exactement tout ce qui est exprimé par l'extérieur & par les tons de voix de l'autre. Quand nos oreilles & nos yeux suivent l'action de celui qui declame, leurs fonctions s'exercent sur leur objet naturel. Nous ne perdons rien. C'est la nature même qui parle à nos organes; c'est à dire aux facultés qu'elle a faites exprès pour elle même, & de manière que ces facultés puissent l'entendre & la comprendre quand elle leur parle." *Principes de Litterat.* T. IV, Part. I. Sect. IV. Ch. III.

(b) Valde adeo faciunt ad hanc rem illustrandam quæ in Diss. nuper citata laudantur verba Cel. REID, *Recherches sur l'Entend. Humain*, T. I. Ch. IV. Sect. II. ut non possimus quin illa adponamus: C'est surtout de ces signes naturels que le langage emprunte la force & l'énergie; moins il en est rempli, moins il est persuasif, moins il a d'expression. Voilà pourquoi l'écriture est moins expressive que la lecture, & la lecture moins expressive que la conversation. La conversation devient elle même froide & languissante, si elle n'est accompagnée de ces inflexions propres & naturels, de cette force & de ces variations de la voix, qui la rendent si vive & si intéressante. La conversation devient encore plus animée & elle recoit plus de chaleur, si nous y ajoutons le langage des yeux & celui des traits du visage. Si nous y joignons la force de l'action, elle ac-

plane aliud, ac contrarium verbis suis, lingua omnibus notissima significat; cur is non e scripto potius orationem recitat, quam aliena absurdaque actione

ne

quiert plus d'energie & se trouve naturellement alors dans son etat de perfection. Lorsque le discours est naturel, il devient non seulement un exercice de la voix & des poumons, mais encore de tous les muscles du corps; & cette exercice ressemble alors à celui des muets & des sauvages, dont le langage, en se rapprochant plus près de la nature, s'apprend aussi plus aisément & se trouve plus expressif. - - - Les signes artificiels signifient, mais ils n'expriment pas; ils parlent à l'entendement, si vous voulez, comme les caracteres & les figures algebriques, mais ils ne disent rien au cœur, aux passions, aux affections, à la volonté. Le cœur & les passions demeurent plongés dans le sommeil & l'inaction, jusqu'à ce que nous nous servions du langage naturel pour leur parler. Alors ils se reveillent, ils nous ecoutent attentivement & nous obeissent. Addatur QUINCTILIANI observatio, l. c. C. XI. Gestus — quantum habeat in oratione momenti, satis vel ex eo patet, quod pleraque etiam citra verba significat. Quippe non manus solum, sed nutus etiam declarant nostram voluntatem, & in mutis pro sermone sunt, & saltatio (actio Pantomimorum) frequenter sine voce intelligitur atque afficit, & ex ingressu vultuque perspicitur habitus animorum: & animalium quoque sermone carentium ira, letitia, adulatio, & oculis, & quibusdam aliis corporis signis deprehenditur. Nec mirum si ista, quæ tamen in aliquo sunt posita motu, tantum in animis valent, cum pictura, tacens opus, & habitus ejusdem sic in intimos penetret adfectus, ut ipsam vim dicendi nonnunquam superare videatur. Contra si gestus & vultus ab oratione dissentiant, tristitia dicamus bilares, affirmemus aliqua rennentes: non au-

ne auditores offendens, sibi molestum simul, dicenda memoriter ediscendi laborem imponit? Nam *loqui* nemini tamen videbitur, sed *legere*, neque ex animo profecta afferre, sed memoriæ mandata recitare; intellectui soli, forte etiam auribus, visui autem nullo modo placere velle, plane ac si inter cæcos diceret. Multo sensus, oculi inprimis, celerius & promptius de Oratore judicant, quam mens & ratio; num igitur sani est hominis, actionis absurditate illos statim offendere, ac tota deinde durante pronuntiatione, adversarios reddere? (i) Cui esse ignotum potest, nullam esse linguam adeo locupletem, adeo significantem, adeo perfectam, quæ mentem dicentis, sine adjuncta actionis ope, exprimere plene & exquisitè valeat? Orator igitur hac uti nesciens, neque satis ubique dilucide, neque vivide, neque plene, ideas atque sen-

Floritas modo verbis, sed etiam fides desit. Decor quoque a gestu atque a motu venit. Insignis hic actionis, ut scenicæ ita Oratoriæ cum pictura, plastice atque statuaria, cognatio deprehenditur; quarum Artifices omnes in vultu & gestibus egregie exprimendis, studiosissime elaborare debent. Cfr. Cel. SULZER Allgem. Theorie der Schönen Künste, voc. Ausdruck in zeichn. Künsten, & Ausdruck in der Schauspielfunst.

(i) Les sens (visus & auditus) sont les premiers juges du sermon dans tous les auditeurs, & presque les seuls dans plusieurs. Il faut donc les gagner, du moins ne les pas choquer, & par conséquent ne pas négliger l'action. TRUBLET *Reflexions sur l'Eloquence*, §. 64.

sensus suos auditoribus impertire potest (k). Quis est denique, qui perpetua edoctus experientia nesciat, eadem verba, easdem sententias, in sermone etiam quotidiano diversa actione pronuntiatas, diversissimam efficaciam exserere; atque actionem igitur partem Oratoris facultatis esse summi omnino momenti, maximoque studio & appetendam & commendandam?

B

§. III.

(k) Elegantissime Cl. BATTEUX: "Une langue, quelque energique, quelque riche qu'elle soit en mots & en tours, reste en une infinité d'occasions au-dessous de l'objet qu'elle veut exprimer. Il y a des choses qu'elle ne rend qu'en partie, qu'avec obscurité, qu'avec des longueurs. Souvent elle ne fait que dessiner ce qui devroit être peint, ou même profondément gravé. Un seul cri nous émeut jusques dans les entrailles; tout notre être s'intéresse à l'objet dont le ressort nous emporte & brise tous les autres liens. Il y en est de même des gestes. Un coup d'œil dit plus vite & mieux que tous les discours. Une attitude, un maintien nous convainc, nous explique à la fois mille choses que nous débrouillons nous même avec plaisir." l. c. *Language, no doubt, is the most comprehensive vehicle for communicating emotions: but in expedition, as well as in the power of the conviction, it falls short of the signs under consideration; the involuntary signs especially, which are incapable of deceit. Where the countenance, the tones, the gestures, the action, join with the words, in communicating emotions, these united have a force irresistible.* HOME l. c. Quare de suis orationibus, quas scriptas ediderat CICERO: carent, inquit, libri spiritu illo, propter quem majora eadem illa cum aguntur, quam cum leguntur, videri solent. Orat. C. 37. Cfr. BATTEUX l. c. Ch. II, fin.

§. III.

Fateri quidem oportet, a nostris qui dicuntur Oratoribus, tantam hodie agendi vel vehementiam vel perfectionem non requiri, neque ab illis omnino præstari aut expectari posse, quantam tamen & naturalis rei ratio suadet, & olim feliciter adhibitam fuisse novimus. Mores communiter jam adoptati, decori forma quam nobis præscripsimus, quæque tegi studiose vehementiores animi commotiones, signaque earum, quantum penes nos est, opprimi jubet, dicendi materiæ, occasiones atque argumenta, excitatiores affectus rarius permittentia, cathedræ & suggestus ita exstructi, ut verba inde faciens Orator conspectui fere auditorum subducatur: hæc omnia, consummata illius omnibusque numeris perfectæ actionis, quæ apud Græcos Romanosque tantam exercuit vim, adhibendæ facultatem nostris oratoribus magna ex parte adimit. Academicæ nostræ orationes recitari e scripto solent, non memoriter pronuntiari; qui mos omne fere actionis studium penitus excludit. *Sacerdotes* nostri *docere* magis nituntur quam *dicere*, neque id sine causa: vehementioribus motibus raro locus est; argumenta tractant non præsentem auditorum rem, sed futuram alterius vitæ felicitatem spectantia. Sed tamen his, quod memoriter agunt, non modo actionis præstantior quædam facultas permittitur, sed etiam necessario comparanda est. (a) Et quamquam summam il-

lam

(a) Patet hinc simul, parum commodam eos ratio-

lam vim attingere, qua veteres illi valebant, nequeant; tamen ut ad illam enitantur, quantum res & mores & loci opportunitas permittat, studere debent. Multa enim præcepta, multaue hujus rationis pars nobis observanda tamen manet, hodie non minus, quam

B 2

olim

nem inire, quos optare interdum audias, ut molesto illo memoriter dicendi labore sacri nostri Oratores liberentur, utque liceat illis orationes suas populo e charta recitare; hoc est, ut multo languidius, multaue minori dicere efficacia, illis liceat! Tempus deesse illis urgent, studiosius conciones suas elaborandi; quasi ex defectu otii, ac non potius vel ex negligentia vel ex imperitia, plerique male concionarentur! Nec molestus adeo labor est, quæ ipse meditatus fueris, memoriæ firmiter mandare; docent hoc tot hominum exempla, qui alienas etiam orationum formulas non difficulter ediscere & recitare valent. Exercitio & usu, memoriæ facultas, (ut reliquæ animi vires), vehementer augetur; nec opus est, puerorum more, singula quæ scripseris verba audientibus scrupulose annumerare, quæ servilis admodum & molesta ratio est, sed liberius orationi mente memoriaque complectendæ, adsuetas. Quis ingentem non sentiat vim, ex habitu corporis, vultu, motu, gestu dicentis, ad persuasionem adjuvandam redundantem? Quis perdere hanc temere velit, & potius audire hominem vultu oculisque chartæ infixis immobiliter sedentem, atque e scripto frigide legentem? Num in communi vita, in sermone quotidiano, ita agere tecum homines malis, quam naturæ impulsibus obedientes loqui? Ad Anglorum provocant morem. Sed audiamus idoneum rei arbitrum (*The Spectator* l. c.) de hoc more popularium suorum judicantem: "Nothing is more frequent, then to see women weep and tremble at the

olim inviolabilis; utpote quæ constantibus naturæ humanæ legibus quas exposuimus, fundatur, quibus semper, diligentia modo & judicio adhibito, parendum est. Neque veteres illi vel æque vehementem, vel æque exquisitam, omnibus locis omnibusque in causis actionem adhibebant, vel adhibendam suadebant; quippe qui inter summa præcepta, ut Orator apte ageret, & ad rem, tempus, locum, auditores accommodare, referrent. Quare CICERO, *omni, inquit, in re posse quod deceat facere, artis & naturæ est; scire quid, quandoque deceat, prudentiæ (b)*. Maxime vero a deformitate actionis, vitiisque quæ sensus ani-

sight of a moving preacher, though he is placed quite out of their hearing; as *in England we very frequently see people lulled asleep with solid and elaborat discourses of piety*, who would be warmed and transposed out of themselves by the bellowings and distortions of enthusiasm." Neque vel ille, vel nos, in vehementibus hujusmodi cœcisque excitandis motibus laudem eloquentiæ sacræ posuimus; sed longe adhuc minus disputationes vel præstantissimæ profunt, ad populum habitæ sive dormientem sive nihil attendentem: quod aliter evenire in rudi plebe non potest, quæ per horæ integræ spatium, ad orationem perpetuam, attentionem suam affigere minime valet, nisi affectuum vi accedente excitata atque adjuncta fuerit. At imperite, inquis, *agunt* concionatores permulti; largior, atque tolerabilius etiam esse fa-teor, si omnino orationes suas prælegant, quam si absur-de pronuntient: sed docendi tirores sunt, sed instituendi & exercendi, ut bene apteque agere discant.

(b) L. c. C. 55.

nimosque hominum offendunt, & persuadendi consilio obfunt, oratoribus omnibus semper & ubique cavendum est. Quamobrem minime est dubitandum, quin hæc facultas, etiam hodie, & summo studio Oratoribus paranda sit, & veterum maxime, (quibus altius licuit atque ad culmen propius evadere), in illa cum dirigenda tum comparanda, præcepta monitaque sint consulenda, sequenda, & imitatione exercitioque diligentissimo exprimenda (c).

§. IV.

Ex iis quæ de vi atque momento accuratæ attentionis disputavimus, simul patescit, & quam multa illa complectatur, quamque sollicitam ac perfectam curam atque diligentiam postulet, & qua imprimis via, quoque studio, ad veram ejus facultatem pervenire liceat. Nempe ad naturæ similitudinem & veri-

B 3

tatem

(c) Præclare Cl. BATTEUX l. c. "L'ame de l'auditeur seroit une table rase, sans préjugés, sans prévention; elle seroit une cire molle prête à toutes les formes, qu'elle n'obéiroit pas à la vérité, proposée de la manière dont on la propose tous les jours, avec toutes les apparences de la fausseté. Et le plus souvent l'auditeur vient couvert de sa cuirasse, pour parer tous les traits qu'on veut lui lancer. Il défie l'Orateur, il l'attend, il juge de son art, de son adresse, bien résolu de détourner les coups, ou de les renvoyer. Le moindre défaut frappe d'abord l'esprit, ôte à l'argument sa portée, & ruine toute l'entreprise de l'Orateur."

tatem tota conformanda est; quæ in hac re una excellit atque regnat, omniaque elementa, colores & significationes sponte exhibet exquisitissime, nullo fingendi conatu exacte attingenda (a). Primaria igitur & gravissima hujus artis hæc regula est, ut ipsi *natura*, ejus vi & impetui, actionem nostram efficiendam, formandam, concinnandam, simpliciter permittamus, intra modum tamen decori cohibitam; eam imitari sollertissime studeamus, nihil admiscentes affectati, alieni, absoni. Quare iis sese Orator sensibus motibusque diligenter ipse penetret, quos ex actione sua elucere velit; serioque, sincere & intente agat, non segniter, dissolute & negligenter. Perpetuum hoc, atque a CICERONE FABIOQUE vehementer omnibus Oratoribus commendatum præceptum, sacris nostris oratoribus observatu eo facilius existimari debet, quo graviora sanctioraque argumenta tractant. Cum enim

(a) Achte Cel. SULZER l. c. voc. Ausdruck in der Schauspielkunst: Es scheint daß ein mensch, der in eine gewisse Leidenschaft gesetzt ist, sie durch viele kleine, niemals deutlich zu merkende Kennzeichen äußere, die zusammen genommen, den wahren Ausdruck der Natur ausmachen. Alles geht mechanisch ohne unser Bewußtseyn zu. Da uns nun alle die Kräfte, wodurch jede muskel des leibes gezogen wird, wenn wir gewisse leidenschaften fühlen, unbekannt sind; so kann der Vorsatz zu ihrer wirkung nichts beytragen. Es giebt keine Theorie, nach welcher wir unserm Gesichte die Traurigkeit einprägen können. Sind wir aber wirklich traurig, so setzt sich alles von selbst in die gehörige gestalt. Cfr. etiam Id. ibid. voc. Vortrag.

nim scenici etiam actores, (ut de veterum illis Oratoribus nihil jam dicam), quorum actio multo plus studii, elegantiae exquisitae, atque perfectionis, quam Oratoris (hodie inprimis) diligentia, requirit, suae tamen artis palmam subinde mereantur, in re ficta accuratam naturae formam feliciter adumbrantes; quidni Orator, debita usus diligentia, officiique sui probe memor, qui veritate adjutus est, idem in sua arte praestare valeat? Observatione tamen simul diligenti, atque ad eam conformata studiosissima veritatis *imitatione*, usu & exercitio pertinaci adjuta, in probabili ac naturali actione addiscenda, quo propius & felicius ad metam sibi propositam accedat, supersedere Oratori neutiquam licet. Fateri quidem necesse habemus, educationem nostram huic laudi comparandae vulgo minus favere: qua non opprimere tantum naturae veritatem mature docemur, & severis morum, temere & varie dominantium, decorique alio tempore aliter constituti, vinculis eam constringere, uniformes, frigidos, ab animo alienos parumque significantes corporis motus adfiscere, & signorum naturalium vim sollicitè cohibere; sed quo, ut ineptos quoque, imo absurdos gestus adoptemus, nobis vel injungitur vel permittitur: verum hoc tamen non impedit, quo minus studio adhibito diligenti, ad naturae integritatem redire, pravas consuetudines quae actionem nostram deformant exuere, sensusque animi per corporis gestus perspicue vivideque exprimere, (in quo summa laus est hujus artis posita), discere queamus. Alterum, ex eodem
fon-

fonte profluens, Oratorique diligentissime observandum est præceptum, ut Actio sua neque secum neque cum Pronuntiatione (vocis moderatione) ullo modo *discordet*, sed ut per omnia amice & exacte consentiant. Quod ubi non observatur, imperitissimam atque absurdissimam auditoribus spectatoribusque exercere histrioniam Orator videbitur: si altera manus huc, altera illuc jactatur; si dissentiunt oculi & vultus a gestu, cumque manus gravissimum animi motum, oculi quietem aut segnitiam significant; si vox vehementiam, motus corporis frigidam lentitudinem denuntiet. Quis ficta esse hæc omnia, studio adscita, a natura minime profecta, animumque igitur dicentis minime prodere, non videt atque credit?

§. V.

Generalissimis hisce præmissis consiliis, non alio modo commodius totam porro hanc rationem proponi posse existimamus, quam si FABII exemplum sequentes, qui artem vocis moderandæ, iisdem quibus Elocutionem Oratoris partibus contineri scite monuit; eandem docendi formam ad Gestuum quoque oratoriorum doctrinam accommodemus, præcipiamusque ut *Emendati* illi sint, ut ad *Perspicuitatem* conferant, ut *Ornatu* sese & *Apto* usu commendent.

Ad *Emendationem* pertinet: ut foedi, turpes, absurdi, deformesque omnes gestus caveantur; ut rusticitatis inconcinnae, animique horridi & inculti signa nulla appareant;

reant; ut quæ a natura & humanitate sunt aliena, a consuetudine hominum honestiorum abhorrent, in convictu & conversatione elegantiori fugiuntur, ea neque oculos publice audientium lædant. Peccant contra hoc præceptum, qui aut opertis compressisve dicunt oculis, aut in tectum, certumve parietis locum, immobiliter fixis; qui crebro nictant, superciliaque temere attollunt & demittunt; qui os in rictum varium distendunt, nares multiplici modo vexant, caput in alterutrum latus inclinant, aut fortuito jactant & concutiunt; qui manus aut totum corpus immotum, statuarum instar, tenent, aut proni cathedræ languide incumbunt, aut corpus motu uniformi, remigum more, aut pendulorum quibus horologia urgentur, librant; sexcentas alias ut præteream silentio pravitates, quarum nequaquam rara exempla sunt. Ut cavere sibi a talibus, erectioris indolis tirones moniti studeant, insignem porro FABII locum dabimus, qui nec apud Romanos absurdissimæ Actionis exempla defuisse ostendit: Et corrugare nares, ut Horatius ait, & inflare & movere, & digito inquietare, & impulsu subito spiritum excutere, & diducere sæpius, & plena manu resupinare, indecorum est: cum emunctio etiam frequentior non sine causa reprehendatur. Labra & porriguntur male & scinduntur, & adstringuntur, & diducuntur, & dentes nudant, & in latus ac pæne ad aurem trahuntur, & velut quodam fastidio replicantur, & pendent, & vocem tantum altera parte demittunt. Lambere quoque & mordre, deforme est: cum etiam in efficiendis verbis modicus

C

rorum

eorum esse debeat motus. Ore enim magis quam labris loquendum est. Quibus plura deinde addit, utilissime apud ipsum consulenda.

Perspicuitatem & Distinctionem parit, cum ita gestus reguntur ut mentem dicentis non obnubilent, audientesque turbent & animos eorum distrahant, sed dicta Oratoris explanent, ejusdem verbi variam sæpe significationem definiant, periodorum structuram ac conformationem indicent, & vim sententiarum obtutu oculorum, vultu, motu, manuum significatione, illustrent atque adjuvent. Quæ omnia, justa atque accurata actione præstari posse, nullum est dubium. Quo pertinet, ut vocem exacte comitans, (quæ rerum, sententiarum, verborumque indoli diligentissime adaptanda est,) gestus illam neque præcurrat neque subsequatur & deferat, multo minus intercizat & interturbet, aut ab ea discrepet illique adversetur, una cum illa & inchoandus & deponendus. Unde etiam interval-
la quietis, & motuum quasi gradus, celeritas, vigor, gravitas, ad vocis scite temperatæ rationem exquisitè accommodanda sunt; minori motu commatis, majori integræ periodi finis indicandus. Quin verba quoque fortiora, ponderosiora, figurata, &c. alio & proprio cuivis atque attemperato gestu haud raro pronuntianda sunt; quam rem natura, observatio & usus quemque facile docet (a). Quis nescit, alio nos vultu, alio

(a) "Le langage de la declamation, est aussi second & aussi riche, qu'il est énergique; Il a des expressions

lio gestu (ut alio etiam vocis sono) dicere *horrorem, exsecrandum, furiosum, alio lætitiā, mitem, amabilem; alio savam iram, alio dulces natos, &c.*? Quis vero non sentiat, quam valide diversa hæc actio ad ideam dilucidius vividiusque menti auditorum objiciendam, conferat? Obscurum autem simul potest esse nemini, ad naturæ accuratam atque studiosam imitationem, hanc diligentiam totam pertinere.

C 2

Orna-

pour figurer avec les paroles & les tours, de quelque espece qu' ils soient. Dans le *metaphore*, la *metonymie*, l' *antonomase*, l' *hyperbole*, le ton & le geste sont plus forts, plus forcés. La *repetition*, la *conversion*, la *complexion*, les differentient dans les commencemens, dans les chutes, ou dans l' un & dans l' autre. La *gradation* les fait monter ou descendre, la *subjection* les fait concerter en basses & en dessus; l' *antithese* & la *comparation* les coupent & les tranchent par des symmetries tantot croisées, tantot paralleles, dans un sens, tantot direct & naturel, tantot renversé. En un mot, il n' y a pas une seule figure de pensée à laquelle il ne reponde aussi une figure de gestes & de ton, avec cette seule difference, que les figures de gestes & de ton ne se tracent point sur le papier; au lieu que celles des pensées & de mots se presentent nettement dans des exemples. - - - Il y a des periodes simples, d' un seul membre. Il y en a des composées, qui sont de deux, de trois, de quatre, de cinq, de six membres, & quelque fois davantage. Il n' y a pas une qui ne demande un certain ton & une certaine maniere de geste, qui les accompagne depuis le commencement jusqu' à la fin, qui termine les membres par quelque inflexion, separe les incises, annonce

Ornatæ Actionis ratio, non tantum *emendatos* gestus postulat, ineptiis, deformitate, rusticitatisque prævitiis carentes, (ad quam laudem educatio liberalior Oratoris futuri vehementer facit); sed omnem etiam reliquam, quæ huic rei inesse & potest & debet, pulcritudinis speciem complectitur, politiorum hominum gestibus attente observandis, iisque quos placere cernimus imitandis, conciliandam: quæ facile intelligitur, verbis autem exprimi ægre potest (b). Ratio hinc
pa-

les membres suivans, & enfin indiquer le repos absolu.”
BATTEUX l. c. Ch. III. ubi pluribus adhuc hanc doctrinam egregie persequitur.

(b) Stellung, Gebärden und Mine können sehr verständlich und nachdrücklich, und dessen ungeachtet schlecht und dem Redner unanständig seyn. Sie müssen nicht blos wahr, oder natürlich, sondern auch so, wie es einem wohlerzogenen, gesetzten, und wol gesitteten menschen anständig ist, das ist, vom Anstand begleitet seyn. Denn die natürlichen äußerungen der Empfindungen, durch das sichtbare des Körpers, sind zwar bey allen menschen verständlich: aber bey vielen haben sie etwas ungehobenes, u. erriebenes, oder grobes, oder gar zu rohes, das menschen von feinerem geschmack anstößig ist. Uebershaupt ist eine gewisse Mäßigung der Leidenschaften, und ein gewisser Anstand in allen bewegungen der Gliedmaßen und veränderten Gesichtszügen, menschen vor ausgebildeten Geist und Herzen eigen. Die freude wirkt bey kleinen, kindischen Gemüthern ein hüpfen, springen und gebärden, das gesetztem menschen lächerlich ist. Wollte man dem Redner alles sagen, was hierüber zu sagen ist, so müste man sich in umständliche ausführung dessen, was Lebensart, Sitten, Nachdenken, Kenntniß und angebaute vernunft in den Bewegungen

patet, (cum iudicii de hocce *decoro* non exigua pars ex mutabili morum externorum, in quavis gente ac ævo quovis receptorum, indole pendeat), cur non omnia quæ decora Græcis olim ac Romanis viderentur, nostro quoque tempore, loco eodem habeantur; in qua re suæ cuique gentis, suæ ætatis, prudenter consulendæ sunt opiniones & consuetudines. Nimis tamen sollicita, exquisita ac mollis, gestuum hæc ad placendum compositio, apparere in Oratore non debet; neque ut histrionum delicias imitetur, dignitati ejus gravitatique convenit. Affectus ejus graviores semper sunt, & constantiores, quam quos histrio induere nonnunquam debet; nec tanta eorum varietas, conflictus & promptissima mutatio illi exprimenda est. Ac ut immobilem corporis habitum, perpetuamque motuum insuavem uniformitatem, ita immodicas contra gestulationes, (c) sollicite fugiat. Quod non impedit, quominus ei interdum liceat, imo opus sit, quoties argumenti gravitas, loci, auditorum, temporis ratio suaserit, eumque prudenter audientium mentes ante præparatæ sunt, vero affectui liberius indulgere, quam in con-

C 3

vi-

und Gebehrden der menschen ändern, einlassen. SULZER I. c. voc. Vortrag.

(c) De vehementis actionis ineptis hujusmodi, sua ætate, affectatoribus FABIVS: *Hi*, inquit, *Pronuntiatione quoque famam dicendi fortius querunt. Nam & clamant ubique, & omnia levata (ut ipsi vocant) manu emugiant, multo discursu, anbelitu, jactatione, gestu, motu capitis furentes. Jam collidere manus, terræ pedem incutere, femur, pectus,*

victu communi, severæ decori regulæ permittant. Quod eæ etiam, quas mox explicaturi sumus, *Aptæ* actionis leges interdum requirunt. Ad plebem imprimis verba facturo, acrius sæpe & contentius agendum est; nec vanus decori lædendi metus Oratorem, ubi efficacius persuadendi affulget spes, detertere atque ad languidum & ignavum adoptandum agendi morem abigere debet. In quo tamen conatu, etiam quid suam maxime deceat personam, expendere & examinare diligenter, quemque oportet.

Aptæ denique actionis vis latissime patet; quæ non solum sine præcedentibus tribus actionis virtutibus intelligi nequit, sed alias etiam multas magnæ observationis partes comprehendit, summumque illud naturæ diligenter exprimendæ ac imitandæ præceptum, proxima cognatione contingit. Hæc non modo pro dicentis ætate atque auctoritate diversa, gestus prudenter moderari jubet, (adolefcentem namque, & senem annis meritisque gravem, non eadem decent), dissimilia audientium ingenia moresque respicere, locorum, temporum, argumentorum varietatem discernere, & quid eorum quodque poscat, observare; sed pro partium quoque singularum, quibus oratio constat, diversitate illos temperare, sensuum, affectuum, figu-

frontem cedere, mire ad pullatum circulum facit: cum ille eruditus, ut in oratione multa summittere, variare, disponere, ita etiam in pronuntiando suum cuique eorum, quæ dicet, colori accommodare actum sciat; & si quid sit perpetua observatione dignum, modestus & esse & videri malit. l. c.

figurarum, troporum, verborum singulorum quasi colori congruentes atque naturales motus expromere; nec genere tantum, sed gradu etiam, animi affectionibus quas significare studeat Orator, exacte accommodare: unde perfectissimus ille, & omnium partium Actionis inter se, & cum voce, consensus, quem supra commendavimus, existit (*d*). Quæ omnia, quamvis exactissime & constantissime a natura sint definita, atque ad cujusque etiam dicentis ingenium proxime conformata, ita ut nihil hic arbitrio licentiæque relinquatur Oratoris; sigillatim tamen diligentius persequi, & longum fuerit, & supra vires nostras positum: cum nullius ars, nulla lingua, (quod jam significavimus), subtilissimæ & absolutissimæ huic rationi exacte persequendæ sufficiat, quam natura studiose consulta, tuto & facile quemque vel docere potest, vel attendenti ostendere. Atque etiam si explicari perfecte possit, tota tamen hæc Theoria, sine diligentissimo exercendi studio, a quo omnia pendent, parum Oratorem adjuvet. Primas tamen hujus rationis quasi lineas pulchre duxerunt CICERO & QUINCTILIANUS, ll. cc. ad singulas corporis partes attentionem sigillatim dirigentes, quidque in motu atque gestu cujusque observandum ubique sit, acute admonentes: quam præceptionem utilissime a summis his artis Magistris petere licet. Consuluisse veteres, hoc animo, etiam Hypocritas,

(*d*) Quod igitur vocis & gestuum hæc conformatio tam arcte conveniunt, conferenda hic est Diss. Cl. M. ARGILLANDRI citatæ, p. post. §. §. VIII - XII.

tas, atque ab iis didicisse, vel DEMOSTHENIS & CICERONIS exemplo constat: quamvis minime omnes illorum argutias ab Oratore adscisci vellent (e): nec video cur hoc adolescenti, si *peritum* talem nactus fuerit *Magistrum*, etiam hodie non prosit; saltandi certe magistros non inutiliter adhibemus, licet omnes tamen eorum figuras motu incessuque exprimere, postea quidem haud enitamur. In universum ars, si monita generalia exhibuerit, studium excitaverit, a vitiis inprimis fugiendis revocaverit, metam ostenderit, viam sese exercendi rectam indicaverit; suo functa est officio. Faluntur valide, qui assidua agendi industria, sed cœca, præstantem sese facultatem sibi acquisituros esse putant; dirigi usus prudenter debet, & ratione moderari; tum diligens, constans & pertinax accedat studium, quo tanta res, tam pulcra, tam præclara, tam potens facultas, laborem abunde remuneratura, queat comparari. Coronidis loco iudicium de arte nostra apponemus Auctoris incerti Libb. *Rhetoricorum ad HERENNIIUM*: *nec hoc confisus sum posse fieri, ut de his rebus satis commode scribi posset; nec, si id fieri non posset, hoc, quod feci, fore inutile putabam: propterea quod hic admonere voluimus, quod oporteret; reliqua trademus exercitationi (f).*

(e) Vid. CICERO l. c. L. I, C. 59, & L. III, C. LIX. Cfr. etiam L. I, C. 16.

(f) L. III, C. 15. Cfr. BATTEUX l. c. Ch. I, fin.

